

AVOIN TIEDE
JA TUTKIMUS

Avoimesta julkaisemisesta – yksinkertaisesti

Pekka Olsbo, Avoimen tieteen osaajakoulutus 14.9.2015

Esityksen sisältö

- Peruskäsitteiden määrittelyä
Avoin julkaiseminen ja sen eri muodot.
Avoimen julkaisemisen reitit.
- Eri muotojen ongelmakohtia
- Rinnakkaistallentamisesta
Keskitetty tallennusprosessi – miksi?
Tapaukset Iso-Britannia ja Suomi

Käsitteiden määrittelyä

- **Avoim julkaiseminen** (Open publishing, Open Access)
Avoimella julkaisemisella tarkoitetaan tieteellisen tiedon vapaata levitystä. Tieteellinen julkaisu on avoimesti saatavissa, kun se on sekä tiedeyhteisön että suuren yleisön luettavissa Internetistä ilmaiseksi ja esteettömästi. Avoin saatavuus edellyttää mahdollisuutta lukea, kopioida, tulostaa ja linkittää julkaisu.

Käsitteiden määrittelyä

Avoin julkaiseminen voidaan toteuttaa eri tavoin:

- **Open Access -lehdet**, ns. kultainen avoimuuden tie (**golden OA**). Lehtien toimintaperiaatteena avoimuus. Ei tilausmaksuja vaan kustannukset katetaan kirjoittajamaksuilla (APC, article processing charge), yleensä 500-4000 €/artikkeli.
- Hybrid Open Access, tilausmaksullisia lehtiä, joista kirjoittaja voi ostaa yksittäisen artikkelin vapaaksi. Maksu yleensä 1000-4000 €/artikkeli.

Käsitteiden määrittelyä

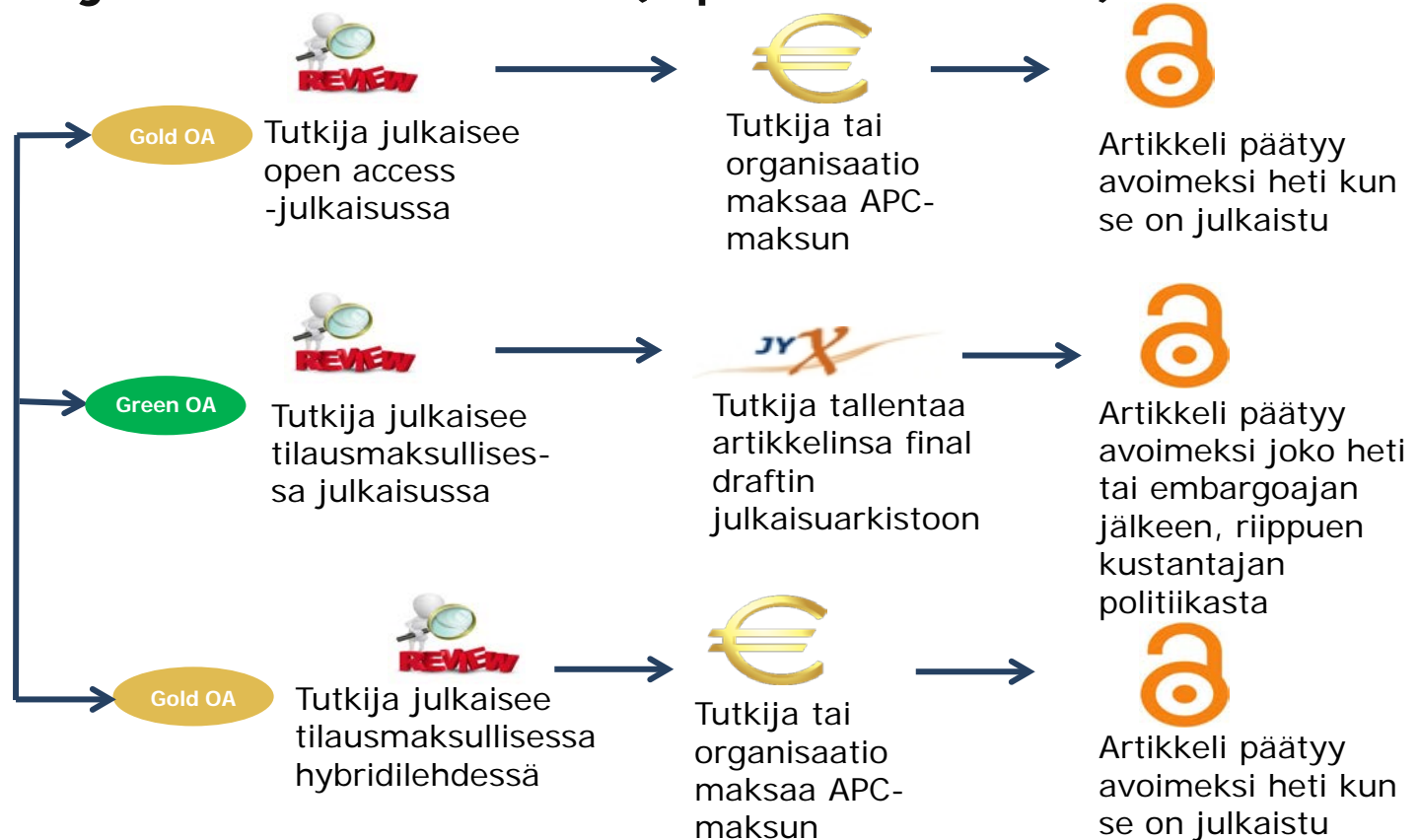
Avoin julkaiseminen voidaan toteuttaa eri tavoin:

- **Rinnakkaistallentaminen**, ns. vihreä avoimuuden tie (**green OA**). Julkaisun rinnakkaiskopio, yleensä ns. AAM (author's accepted manuscript), final draft tai post print -versio talletetaan joko organisaatiokohtaiseen tai tieteenalakohtaiseen julkaisuarkistoon. Noudatetaan yleensä kustantajan vaatimia embargoaikoja (viiveaika, yleensä 6-24 kk, jonka kustantaja on määritellyt artikkelien avaamiselle julkaisuarkistoissa). Kirjoittajalle ilmaista.

Avoimen julkaisemisen (open access) reitit

Tutkija tutkii ja haluaa julkaista tutkimustuloksensa avoimesti. Tarjolla on useita vaihtoehtoja.

Open Access/hybrid-lehtien ongelmakohtia

- Tutkimusorganisaatioille kallis ratkaisu – ellei rahoitus tule ulkopuoliselta rahoittajalta.
- Vaikka kustannukset tulevat näkyväksi kirjoittajalle, hankala monitoroida esim. kansallisella tasolla.
- Kansalliset sopimukset kustantajien kanssa, oikea tie?
- Hybrid-artikkelien seuranta – tulevatko koskaan oikeasti avoimiksi?
- Ns. predator-kustantajat. Perivät kirjoittajamaksut, mutta jättävät laadunarvioinnin tekemättä.

Rinnakkaistallentaminen ja mandaatit

- Tutkijoita on ollut yllättävän vaikea saada motivoitua tallentamaan.
- Yhä useampi organisaatio ottanut käyttöön ns. tallennusmandaatteja, jotka velvoittavat tutkijoita tallentamaan julkaisunsa julkaisuarkistoon. Ilman valvontaa ja sanktioita jäänyt usein kuolleeksi kirjaimeksi.
- Tilanne kuitenkin muuttumassa sitovien linjausten ja kehittyneen infrastruktuurin myötä.

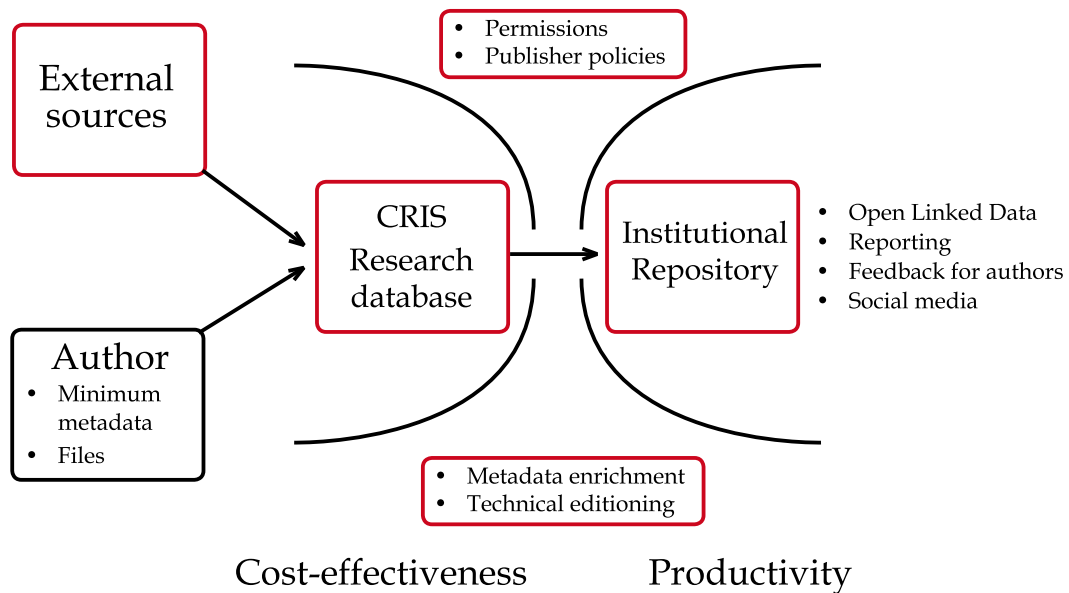
Miksi rinnakkaistallentaminen – vihreä OA?

- Huomattavan edullinen ratkaisu verrattuna kultaiseen linjaan.
- Yliopiston julkaisuarkistolla iso merkitys yliopiston verkkonäkyvyydelle.
- Nopea, tuloksellinen ja kustannustehokas ratkaisu, kunhan se tehdään oikein.
- Tutkijoille erittäin helppo ja vaivaton.
- Mahdollistaa keskitetyn palveluprosessin.

Rinnakkaistallentamisen keskitetty prosessi

- Integroidaan tutkimusjulkaisujen raportointi- ja rinnakkaistallentamisen prosessit toisiinsa.
- Integroidaan tutkimustietojärjestelmä ja julkaisuarkisto toisiinsa.
- Keskitetään prosessi esimerkiksi kirjaston vastuulle.
- Tavoitteena tutkijoilta minimaalinen työpanos, automatisoidut prosessit ja mahdollisimman suuri kattavuus.
- Hyödyt tutkijalle? Kyllä!

No extra work for researchers, **university library** is the key player

Miksi keskitetty tallentamisen prosessi?

- **Tapaus Iso-Britannia.** The Research Excellence Framework (REF). 4 suurinta rahoittajaa vaativat uudessa asetuksessaan 1.4.2016 alkaen avointa tallentamista. Tieteelliset artikkelit ja konferenssiartikkelit rinnakkaistallennettava julkaisuarkistoon heti, kun julkaisu hyväksytään julkaistavaksi. Epäonnistumisesta riskejä sekä tutkijan että yliopiston maineelle ja taloudelle.
- Onnistuminen tässä edellyttää tehokasta keskitettyä tallennusprosessia.

Miksi keskitetty tallentamisen prosessi?

- **Tapaus Suomi.** Suomen rinnakkaistallennusaktiivisuus heikko. Käytännössä vain HY, JY ja TaY ovat olleet edes suhteellisen aktiivisia.
- JY:n ja Itä-Suomen yliopiston hanke "Suomi rinnakkaistallentamisen mallimaaksi". Kehittää mallia keskitetylle tallennusprosessille. Tavoitteena 2017 mennessä vähintään kaksinkertaistaa Suomen aktiivisuus.
- Myös Hanken, Aalto-yliopisto ja Kansalliskirjasto kehittävät rinnakkaistallentamisen prosesseja.

Yhteenvetoa avoimesta julkaisemisesta

- Avoimen julkaisemisen tulisi olla luonnollinen osa tutkimusprosessia.
- Tutkijoiden tulisi saada valita julkaisufoorumi vapaasti – mutta usein valinnassa saatetaan tarvita apua.
- Avoimen julkaisemisen kenttä muuttuu, muovautuu, kehittyy ja kääntyy koko ajan – ei ole tutkijan velvollisuus pysyä perässä!
- Tarvitaan siis keskitettyjä palveluratkaisuja ja asiantuntijoita.

Lisätietoja ja lähteitä

Ilva, J. 2015: Tutkimusjulkaisujen avoin saatavuus. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015090711472>

Research Consulting 2014: Counting the costs of open access. <http://www.researchconsulting.co.uk/wp-content/uploads/2014/11/Research-Consulting-Counting-the-Costs-of-OA-Final.pdf>

Tate, D. 2015 : Open Access and Research Assessment: Dealing with UK Open Access Requirements in Practice. Teoksessa: New Avenues for Electronic Publishing in the Age of Infinite Collections and Citizen Science: Scale, Openness and Trust. doi:10.3233/978-1-61499-562-3-58

<http://ebooks.iospress.nl/publication/40883>

<http://avointiede.fi>

<http://openaccess.jyu.fi>